

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра всесвітньої історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Цифрові технології в історичних дослідженнях

для студентів

спеціальності **032 Історія та археологія**

рівня вищої освіти другого (магістерського)

освітньої програми **032.00.01 «Історія»**

Київ – 2023

Розробник: Салата Оксана Олексіївна, доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії

Викладач: Салата Оксана Олексіївна, доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри всесвітньої історії

Протокол №1 від 28 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри Ігор СРІБНЯК

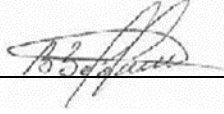
Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 032.00.01 Історія

28.08.2023 р.

Гарант освітньої програми Анна ГЕДЬО

Робочу програму перевірено

28.08.2023 р.

Заступник декана Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р.,
протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р.,
протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р.,
протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р.,
протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	I	
Семестр	1	
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	32	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	80	
Форма семестрового контролю	Залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни - формування навичок застосування у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасних цифрових інструментів і технологій для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.

Дисципліна спрямована на формування таких компетентностей.

Загальні компетентності.

ЗК 01 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 07 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗКу 10 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗКу 11 Здатність працювати самостійно та в команді

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності.

СК 01 Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.

СК 02 Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.

СК 04 Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.

СК 05 Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.

СК 06 Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.

СК 09 Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології

СК 10 Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

3. Результати навчання за дисципліною.

Програмні результати навчання з дисципліни.

ПР 01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

ПР 04. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проектів.

ПР 05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

ПР 10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Цифрові технології як інструмент дослідження минулого.							
Тема 1. До історії використання цифрових технологій та інструментів.	14	2	2				10
Тема 2. Використання методів в історичних та археологічних дослідженнях: прикладний вимір.	14	2	2				10
Модульний контроль.	2						
Разом	30	4	4				20
Змістовий модуль 2. Принципи роботи з історичними джерелами із використанням цифрових технологій							
Тема 3. Історичні джерела – як об’єкт аналізу.	14	2	2				10
Тема 4. Формулювання гіпотези історичного дослідження.	14	2	2				10
Модульний контроль.	2						
Разом	30	4	4				20
Змістовий модуль 3. Контент та кореляційний аналіз джерел							
Тема 5. Контент аналіз джерел із використанням прикладного програмного забезпечення	14	2	2				10
Тема 6. Кореляційний аналіз в історичних дослідженнях.	14	2	2				10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4				20
Змістовий модуль 4. Цифрові технології збереження та оброблення інформації							
Тема 7. Цифровізація історичних джерел.	14	2	2				10
Тема 8. Аналіз масивів відцифрованих джерел.	14	2	2				10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4				20
Усього за курс	120	16	16				80

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Цифрові технології як інструмент дослідження минулого.

Тема 1. До історії використання цифрових технологій та інструментів.

Сучасні цифрові технології в історичних дослідженнях. Поняття «математичні методи», «кліометрія», «статистика», «контент-аналіз, графобудування» - як складова цифрових технологій. Завдання та мета курсу. Особливості математичних підходів до аналізу інформації. Семантичний аналіз тексту із використанням програмного забезпечення в структурі історичного пізнання. Компоненти цифровізації: дослідження, збереження, презентація результатів.

Тема 2. Використання цифрових методів в історичних та археологічних дослідженнях: прикладний вимір.

Цифрові технології – програмне та апаратне забезпечення в системі історичних досліджень. Математичні методи в структурі історичного пізнання. Визначення сфер використання цифрових технологій. Зміст джерел та кореляція із дослідницькими завданнями. Підходи та принципи залучення математичних методів до вивчення історичних джерел.

Змістовий модуль 2. Принципи роботи з історичними джерелами із використанням цифрових технологій

Тема 3. Історичні джерела – як об’єкт аналізу.

Перевірка достовірності та ступені інформативності джерел. Комбінація різних видів джерел для вивчення. Вимоги до змісту джерела та його доступності. Мова джерела та «змістові» одиниці. Комбінація різних видів джерел для використання математичних методів.

Тема 4. Формулювання гіпотези історичного дослідження.

Ключові принципи побудови історичного дослідження із використанням математичних методів. Постановка мети, формулювання завдань дослідження та гіпотез з кореляцією із особливостями використання математичних методів. Дослідницькі підходи до формулювання гіпотез дослідження. Підтвердження або спростування гіпотез за допомогою цифрових технологій.

Змістовий модуль 3. Контент та кореляційний аналіз джерел

Тема 5. Контент аналіз джерел із використанням прикладного програмного забезпечення

Сутність методу контент-аналізу. Історія впровадження метода. Основні етапи контент-аналізу тексту. Особливості методики та застосування. Сучасні програмні продукти для проведення контент-аналізу: Atlas TI, Text Mining, InterMedia Text, Oracle Text. Відбір та підготовка тексту для аналізу. Використання результатів контент-аналізу в історичних дослідженнях. Достовірність та типи висновків. Візуалізація даних. Аналіз функцій програми Atlas TI: контент-аналіз, кореляція смислових одиниць, «Хмара слів», експорт результатів аналізу текстів в MS Excel та їх подальша обробка.

Тема 6. Кореляційний аналіз в історичних дослідженнях.

Сутність терміну «кореляція». Опис методики кореляційного аналізу. Основні етапи кореляційного аналізу. Парний та лінійний коефіцієнт кореляції. Кореляційне співвідношення. Значення коефіцієнту кореляції в історичних дослідженнях. Методики вивчення результатів кореляційного аналізу. Програмні продукти для побудови кореляційних рядів та аналізу їх співвідношення. Коефіцієнт Спірмена: сутність, методика вивчення, сфери застосування. Коефіцієнт кореляції Спірмена: сутність, методика вивчення, сфери застосування. Основи розрахунків коефіцієнта кореляції рядів даних за допомогою функції «CORREL» в програмі MS Excel.

Змістовий модуль 4. Цифрові технології збереження та оброблення інформації

Тема 7. Цифровізація історичних джерел.

Сучасні принципи та підходи до збереження історичних документів. Цифровізація історичних джерел. Системи збереження та пошуку Апаратне забезпечення процесу оцифрування документів. Цифрові архіви в Україні за законом. Можливості доступу до світових цифрових архівів.

Тема 8. Аналіз масивів відцифрованих джерел.

Прикладне програмне забезпечення: Atlas ti, Rapid miner, Text miner. Методики пошуку та обробки інформації з відцифрованих джерел. Робота з кіно-фоно-фото матеріалами. Створення баз даних та каталогізація.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Семестр 1

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	2	20	2	20
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		59		59		59		59	
Макс кількість балів 236									
Коефіцієнт: $100:236=0,423$									

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
Змістовий модуль 1. Квантифікація як інструмент пізнання минулого			
1	Тема 1. До історії розвитку математичних методів.	10	5
2	Тема 2. Використання математичних методів в історичних дослідженнях: прикладний вимір.	10	5
Змістовий модуль 2. Принципи роботи з історичними джерелами			
3	Тема 3. Історичні джерела – як об'єкт аналізу.	10	5
4	Тема 4. Формулювання гіпотези історичного дослідження із використанням математичних методів.	10	5
Змістовий модуль 3. Кореляційний аналіз			
5	Тема 5. Кореляційний аналіз. Лінійна кореляція.	10	5
6	Тема 6. Коефіцієнт Спірмена: сутність, методика вивчення, сфери застосування.	10	5
Змістовий модуль 4. Історичне моделювання			
7	Тема 7. Історичне моделювання та кліодинаміка.	10	5
8	Тема 8. Побудова моделей розвитку історичних процесів.	10	5
Усього		80	40

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Форма проведення модульного контролю: виконання практичного письмового завдання на ЕНК, спрямованого на формування програмних результатів навчання. Максимальна кількість балів за кожну роботу дорівнює 25 балам.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- Комп'ютерного контролю: тестові програми.
- Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять (в тому числі і в дистанційному форматі);
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

Форма контролю – залік, оцінка за який виставляється за результатами поточної роботи впродовж семестру. Е-навчання Університету. Екзаменаційне завдання складається з двох частин: 1. Розгорнута відповідь на теоретичне питання у форматі есе (20 балів). 2. Виконання практичного завдання із використанням програм для математичного аналізу (20 балів).

6.5 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 бали	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 120 год., із них: лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год., модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 80 год.

Теми	Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8
Лекції (теми, бали)	Л.1 (1 б.)	Л.2 (1 б.)	Л.3 (1 б.)	Л.4 (1 б.)	Л.5 (1 б.)	Л.6 (1 б.)	Л.7 (1 б.)	Л.8 (1 б.)
Семінарські заняття (теми, бали)	С1. (11б)	С2. (11 б.)	С.3 (11 б.)	С.4 (11 б.)	С.5 (11 б.)	С.6 (11 б.)	С.7 (11 б.)	С.8 (11 б.)
Самостійна робота	СР до Т. 1 (5 б.)	СР до Т. 2 (5 б.)	СР до Т. 3 (5 б.)	СР до Т. 4 (5 б.)	СР до Т. 5 (5 б.)	СР до Т. 6 (5 б.)	СР до Т. 7 (5 б.)	СР до Т. 8 (5 б.)
Поточний контроль (вид, бали)	МК1 25 б.		МК 2 25 б		МК 3 25 б		МК4 25 б.	
Підсумковий контроль	Залік							

8. Рекомендовані джерела

Основна література

1. Гарскова І.М. Історична інформатика як професійне співтовариство: контент-аналіз повнотекстової бази але матеріалами конференцій 2000-2010 рр. // Історична інформатика. 2012. № 1. С. 50.
2. Юськів Б.М. Контент-аналіз. Історія розвитку і світовий досвід. - Рівне.: Перспектива, 2006. - 203 с.
3. Мармоза А.Т. Практикум з теорії статистики / 3-тє вид., випр. – К. : Ельга, 2007. – 348 с.

Англомовні видання

1. Boldizzoni, Francesco. The Poverty of Clio: Resurrecting Economic History. Princeton University Press, 2011.
2. Martina Cioni, Giovanni Federico, Michelangelo Vasta. "The long-term evolution of economic history: evidence from the top five field journals (1927–2017)." Cliometrica, 2019
3. Diebolt, C.; Hauptert, M. Eds. Handbook of Cliometrics, 2nd Edition, Springer Nature, 2017.
4. Drukker, J. W. The Revolution that Bit its Own Tail: How Economic History Changed our Ideas on Economic Growth. Amsterdam, 2006.

9. Ресурси на яких можна ознайомитися із функціями програмного забезпечення

CATPAC

<http://www.terraesearch.com/>

Computer Programs for Text Analysis

<http://unix.dsu.edu/~johnsone/ericpgms.html>

MCCA

<http://www.clres.com/>

General Inquirer (Internet version)

<http://www.wjh.harvard.edu/~inquirer/>

TextAnalyst

<http://www.megaputer.com/>

Text Miner

<http://www.sas.com/technologies/analytics/datamining/textminer/>

InterMedia Text, Oracle Text

<http://technet.oracle.com/products/text/content.html>

Autonomy Knowledge Server

<http://www.autonomy.com/tech/whitepaper.pdf>